

7. Пономаренко Л.В. Проблема формування професійного інтересу в іноземних слухачів підготовчих відділень вищих навчальних закладів у процесі мовної підготовки / Л.В. Пономаренко // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – Харків, 2016. – Вип. 55. – С. 211 - 220.
8. Про вищу освіту : Закон України : від 01.07.2014 р., № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2716.
9. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України : від 25.06.2013 р., № 344/2013 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 50. – Ст. 18.
10. Эбзеев М.М. Профессиональный интерес как комплексный показатель отношения студентов к осваиваемой профессии / М.М. Эбзеев // Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. – 2013. – № 9 (103). – С. 195 - 200.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

Савицька Т.В., Маджар Н. Н.

Українська медична стоматологічна академія

Розглянуто окремі аспекти процесів формування й розвитку полікультурної компетентності. Ідентифіковано основні чинники і компоненти формування полікультурної компетенції. Визначено прояви полікультурної компетенції викладача і студента підготовчого відділення для іноземних громадян.

Ключові слова: компетентнісний підхід, полікультурна компетентність, полікультурна компетенція, підготовче відділення, полінаціональна група, міжетнічна толерантність, атмосфера взаєморозуміння.

The article reveals the aspects of the processes of formation and development of multicultural competence. The main factors and components of multicultural competence formation have been identified. The basic manifestations of the multicultural competence of the teacher and the student of the preparatory department for foreign citizens are determined.

Keywords: competency approach, multicultural competence, multicultural purview, preparatory department, polynomial group, interethnic tolerance, atmosphere of mutual understanding.

Сучасний етап розвитку вітчизняної системи вищої освіти України характеризується її інтеграцією у світову освітню систему. Процеси глобалізації економіки, формування інформаційного суспільства й інтеграція української системи вищої професійної освіти у світовий освітній простір зумовили необхідність упровадження концепції полікультурного виховання, яка передбачає адаптацію людини до різноманітних цінностей в умовах співіснування і діалог різнорідних культур. Основними цінностями європейського демократичного суспільства в цьому контексті визнано такі: мир, права, свободи людини, рівність, соціальна справедливість, демократія, безпека громадян, взаємозалежність, плюралізм, культурне розмаїття, партнерство, відкритість, відповідальність, повага до навколишнього середовища. Компетентнісний підхід до розвитку вищої освіти зорієнтований на завершальний результат освітнього процесу і передбачає наявність у педагога не тільки високорозвинутої професійної компетенції, а й інших складових загальної компетентності особистості, у тому числі полікультурної.

Мета дослідження – визначити основні проблеми і шляхи формування й розвитку полікультурної компетентності викладача та іноземного студента початкового етапу навчання.

Компетентнісний підхід у сфері вищої освіти пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, перш за все тому, що ґрунтується на взаємодії особистостей студента і викладача й може бути реалізованим тільки в процесі виконання ними певного комплексу дій. Цей підхід акцентує увагу на конкретних результатах освіти, зокрема набуття особистістю здатності адекватно діяти в різних проблемних ситуаціях, а не лише сумарний обсяг засвоєних знань окремої галузі.

До ключових компетентностей людини належать:

- особистісна – пов'язана з ціннісними уявленнями людини, які дозволяють самовизначатися в житті;
- компетентність саморозвитку – спрямована на засвоєння способів фізичного, інтелектуального і духовного саморозвитку;
- навчально-пізнавальна – характеризується знаннями і вміннями планування, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності;
- інформаційна – пов'язана з формуванням умінь самостійно шукати, аналізувати, добирати необхідну інформацію;
- інтелектуальна – пов'язана з формуванням умінь мисленнєвої діяльності;
- загальнокультурна – охоплює коло питань, в яких особистість має бути добре обізнаною, мати знання і досвід певної діяльності;
- полікультурна – пов'язана зі здатністю співпрацювати з людьми інших культур, мов і релігій, із розумінням несхожості людей, повагою один до одного, із запобіганням расизму, нетерпимості;
- комунікативна – передбачає оволодіння мовленням і способами взаємодії з людьми;
- соціальна – оволодіння знаннями і досвідом у громадсько-суспільній діяльності, у соціально-трудої сфері, у галузі сімейних стосунків, у питаннях економіки і прав;
- професійна – передбачає володіння власне професійними знаннями, вміннями і навичками на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій професійний розвиток [10].

Усі компетенції людини впливають одна на одну. Міра і якість такого впливу залежать від специфіки умов життя, праці й розвитку особистості. Для викладача закладу вищої медичної освіти, який працює з іноземними студентами,

нтами початкового етапу навчання, особливість роботи полягає в безперервному контакті зі студентами різних національностей, отже, важливим фактором формування загальної професійної компетенції стає полікультурна. Це зумовлене тим, що особистісний підхід викладача до студента ґрунтується на вдалому поєднанні поваги і знання рідної культури студента й прищеплення йому основних особливостей культури країни навчання, необхідних для комфортного життя на її території. Полікультурна компетенція іноземного студента має неабиякий вплив на навчально-пізнавальну, інтелектуальну й інформаційну компетентності, оскільки успішне навчання і здобуття майбутньої професійної компетенції перебуває в прямій залежності від рівня культурної адаптації до країни навчання.

У науковій літературі маємо велику кількість визначень поняття «професійна компетентність педагога». Узагальнюючи, можна охарактеризувати це поняття як:

- певний психічний стан особи, що дозволяє діяти самостійно й відповідально;
- здатність і вміння виконувати визначені професійні функції;
- професійна готовність і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків щоденної діяльності;
- наявність спеціальної освіти, глибокої загальної й спеціальної ерудиції, постійне підвищення власної науково-професійної підготовки;
- потенційна готовність вирішувати завдання зі знанням справи.

Основні ознаки професійної компетентності – це загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь і навичок; уміння правильно їх застосувати під час виконання своїх функцій; знання й прогнозування можливих наслідків певних дій; результати праці; практичний досвід; гнучкість методів; критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості й акмеологічні інваріанти [11].

Специфіка організації та проведення навчального процесу з іноземними громадянами, які вперше прибули в Україну з метою фахової підготовки, потребує від викладача не тільки наявності всіх ознак професійної компетентності, а й здатності забезпечувати міжкультурну взаємодію в процесі вирішення педагогічних завдань, ураховуючи полікультурний склад суб'єктів навчання. Лише шляхом розвитку власної полікультурної компетентності педагог забезпечує підготовку студентів до діяльності в полікультурному суспільстві й моделює навчальний процес з опорою на засади полікультурної освіти. Формування полікультурної компетентності особистості (і студента, і викладача) відбувається на засадах полікультурної освіти, компетентнісного й культурологічного підходів.

Найбільш вдало, на нашу думку, поняття «полікультурна компетентність педагога» визначає І. Васютенкова, яка розглядає його як інтегративну характеристику рівня професіоналізму, що визначається рівнем професійної та культурологічної освіченості, досвідом та індивідуальними особливостями педагога, його мотивованим намаганням до безперервної самоосвіти, потенціалом формування полікультурної гуманістичної картини світу в ході навчального процесу на основі діалогу культур [3].

Щеглова О.М. визначає такі компоненти полікультурної компетентності особистості:

- 1) когнітивний, спрямований на засвоєння образів і цінностей світової культури, культурно-історичного й соціального досвіду різних країн і народів;
- 2) ціннісно-мотиваційний, спрямований на формування ціннісно-орієнтованої і соціально-настановної готовності студента до міжкультурної комунікації й обміну, розвиток толерантності стосовно представників інших культурних груп;
- 3) діяльнісно-поведінковий, спрямований на розвиток здатності до вирішення професійних завдань під час взаємодії з представниками різних культурних груп [12].

Величко Н.М. додає до структури полікультурної компетентності четверту складову – рефлексивну, визначаючи її як рефлексивне ставлення до формування власної полікультурної компетентності та формування полікультурної компетентності студента [5].

До основних компетенцій, які впливають на професійну поведінку викладача, належать щирість, порядність, відповідальність, довіра, толерантність, неупередженість, відвертість, культура міжнаціональної комунікації тощо. Викладач має володіти знанням і розумінням феномена культури й полікультурності – рідної і світової, культури міжнаціонального спілкування і культури миру (безконфліктного існування). Культурологічна підготовка в такому разі полягає в систематизації знань викладача про історію, релігію, філософію, традиції, культуру, мистецтво, національні особливості, світові твори і пам'ятки архітектури рідних країн студентів початкового етапу навчання. Неабияке значення має визначення педагогом основоположних відмінностей у етичних цінностях, моралі, правилах поведінки і світогляді студентів однієї групи й нівелювання можливих конфліктів через такі відмінності.

Одним із можливих механізмів розв'язання конфліктів полінаціонального характеру є міжетнічна толерантність, яка, на думку В. Вінченка, є сукупністю таких компонентів структури особистості як психологічна стійкість до етнічних розбіжностей; установка на діалог, співпрацю, доброзичливість до представників іншої раси; сприйняття іншої національної історії, культури, інших цивілізаційних форм; висока культура міжнаціонального спілкування; культивування таких цінностей як освіченість, самоконтроль, терпимість, широта поглядів; відредагований процес самоконтролю [2].

Міжетнічна толерантність (як інструмент педагогічного впливу) покликана забезпечити взаєморозуміння, співпрацю, психологічну стійкість і самоконтроль; активізувати мовну, академічну адаптацію, соціалізацію студента; підвищити рівень довіри до викладача і скоротити соціальну дистанцію.

У цьому контексті світосприйняття педагога має бути глобальним, тобто таким, що поєднує розуміння унікальності культур, поглядів і звичаїв різних націй та загальнолюдських цінностей, які були сформовані в різні часові проміжки, в різних регіонах світу. Викладач покликаний забезпечувати в інтернаціональній аудиторії атмосферу рівності, справедливості, чуйності, співпраці, аби кожний студент міг вільно висловитися щодо досліджуваного матеріалу, відчувачи до себе увагу, доброзичливе ставлення з боку викладача й одногрупників. Крім того, викладач має бути доброзичливим до студентів, завжди пам'ятати про їхнє почуття власної гідності, бути зразком неупередженості в етнічному і культурному планах. Саме такий підхід сприяє встановленню контакту зі студентами і між студентами, створенню сприятливого клімату в полінаціональній групі та атмосфери взаєморозуміння як основи успішного навчання.

Зазначимо, що такі умови найбільш сприятливі для формування і розвитку полікультурної компетентності студента, яка, на думку О. Щеглова, є комплексною, професійно-особистісною якістю майбутнього фахівця, що формується на основі толерантності в процесі професійної підготовки, характеризується усвідомленням власної багатокультурної ідентичності й проявляється в здатності до розв'язання професійних завдань конструктивною взаємодією з представниками інших культурних груп [1].

Важливе завдання виховання іноземних студентів початкового етапу навчання – засвоєння ними національно значимих елементів української культури (етикетні форми спілкування, українські свята, традиції та обряди, відомості з історії, українського побуту тощо), ознайомлення із соціально-психологічними нормами українського суспільства [9]. Оскільки провідною метою на початковому етапі навчання є формування мовної компетентності іноземних студентів, такі заходи створюють сприятливі умови для налагодження процесу комунікації й мовної практики.

Прикладом виховних заходів підготовчого відділення УМСА, у процесі яких студенти з країн Азії й Африки, представники різних рас, культур і віросповідань можуть ознайомитися й осягнути всі охочі з культурою своїх країн, є екскурсії, засідання мовного клубу «Меридіани дружби», концерти, круглі столи, презентації національних кухонь, спортивні змагання, перегляд фільмів про академію, Полтаву, Україну та про країни, вихідці з яких навчаються в УМСА, тощо.

Перегляд навчальних фільмів – найпростіший засіб ознайомлення студентського загалу з Україною, з новим містом, академією, її адміністрацією і підрозділами; з підготовчим відділенням. Матеріал фільмів постійно оновлюється і доповнюється. Особливою популярністю користуються авторські студентські роботи на тему «Полтава – моє нове самостійне життя». Ознайомитися з фото- і відеозвітами про останні події в академії та на підготовчому відділенні студенти мають можливість на сайті УМСА, а також на сторінці «Подфак УМСА» у мережі facebook.

Специфіка організації навчального процесу на початковому етапі навчання іноземних громадян вимагає від викладача з першого дня спілкування забезпечувати міжкультурну взаємодію в процесі вирішення педагогічних завдань, урахуваючи полікультурний склад суб'єктів навчання. Куратори груп систематично проводять бесіди адаптивного характеру щодо правил проживання в Україні, у студентському гуртожитку; організації робочого дня студента і способів розв'язання побутових проблем; медичного обслуговування студентів і профілактики сезонних вірусних хвороб; підготовки до екзаменів тощо.

Дієвим інструментом формування полікультурної компетентності стали зустрічі в клубі «Меридіани дружби». У процесі їхньої підготовки відбувається спілкування студентів і викладачів, розкриваються їхні приховані здібності, а зацікавленість і допомога куратора групи мотивують до активної співпраці. На засіданнях клубу студенти демонструють уже сформовані мовні навички, долають страхи перед публічними виступами, самостверджуються, прагнуть подальшого розвитку своїх умінь. Базовими стали такі тематичні засідання клубу:

1. Давайте познайомимось;
2. День студента – свято знань, молодості, романтики;
3. Новорічна казка;
4. День Святого Валентина;
5. Першоквітневі жарти;
6. Вас вітає Україна;
7. Українська кухня;
8. У світі ввічливості;
9. Випускний вечір.

Саме такі заходи сприяють вихованню особистості іноземного студента, який прагне брати участь у діалозі культур, із повагою ставитися до світової й до української національної культури.

Одним із основних інструментів формування полікультурної компетентності на підготовчому відділенні для іноземних громадян УМСА стали екскурсії. У процесі підготовки та проведення екскурсій студенти вчать розуміти живу мову. Адаптоване (спрощене) мовлення викладача в природному темпі сприяє розвитку вмінь сприйняття інформації на слух, подоланню комунікативного бар'єра. Крім того, екскурсії ознайомлюють студентів із культурою, традиціями, історією Полтавщини. Екскурсії вибирає викладач залежно від рівня володіння студентами мовою навчання й їхніх інтересів. Зазвичай кожній екскурсії передують підготовчий етап, протягом якого студенти переглядають фотографії, читають тексти за тематикою екскурсії, виконують вправи, семантизують нову лексику, ознайомлюються з історичними постатями і фактами, готують власні презентації.

На підготовчому відділенні для іноземних громадян відбуваються спортивні змагання з футболу – улюбленого виду спорту переважної більшості студентів. Здорова спортивна конкуренція, жага до перемоги пасують образу майбутнього лікаря, сприяють яскравому самовираженню особистості. Згодом кращі спортсмени відділення стають гравцями національних студентських команд, що беруть участь у спортивних змаганнях у академії й місті.

Студентам-іноземцям із країн Азії й Африки цікаво спілкуватися зі своїми ровесниками-українцями. На підготовчому відділенні проводяться диспути за темами «Життєві цінності людини XXI століття», «Релігійні традиції та звичаї рідної країни і їхнє значення в житті молоді». Такі теми доцільно обговорювати за умови володіння студентами українською чи російською мовами на достатньому рівні, коли вони можуть чітко висловлювати свої думки, наводити аргументи, відстоювати власну позицію, а також коли вони мають уявлення про культуру, історію і сучасне життя країни, де вони навчаються. Молодим людям корисно порівнювати своє світосприйняття і світобачення, свої життєві принципи з поглядами ровесників із різних країн. Це робить їх більш толерантними, розвиненими, комунікабельними, зближує їх, дозволяє органічно сприймати цінності та культури різних країн, цікавитися ними, поважати одне одного.

Оскільки саме студентство є своєрідною мозаїкою національного багатства різних культур, різних етнокультурних традицій і прагнень [8], подібні заходи підвищують культуру міжнаціональних і міжособистісних відносин, налагоджують співпрацю студентів, поглиблюють їхні знання про українську культуру й культури інших народів.

Висновки і перспективи досліджень. Одним із важливих завдань сучасної системи освіти є підготовка викладача і студента до ефективної взаємодії в полікультурному середовищі, що пов'язано з усвідомленням культурного різноманіття, толерантним ставленням до нього і здатністю до поведінки відповідно до конкретних умов. Форму-

вання і розвиток полікультурної компетентності дають можливість викладачеві та студенту підготовчого відділення для іноземних громадян усвідомити власну багатокультурну ідентичність і вирішувати фахові завдання в конструктивній співпраці. Полікультурно компетентна особистість, крім толерантності, характеризується здатністю до гуманістичної взаємодії, усвідомлення себе як носія національної культури і полікультурності.

Першочерговими завданнями подальшої роботи вважаємо пошук нових форм і методів організації навчально-виховного процесу з метою формування в суб'єктів навчання вмінь терпимо сприймати світоглядну позицію іншої особи; розуміння і прийняття культурно-специфічних норм поведінки представників інших культур; поваги до унікальності кожної культури; чутливості до культурних відмінностей; здатності не протиставляти, а зіставляти свою власну й іноземну культури; пошуку компромісу і безконфліктної співпраці.

Список використаної літератури

1. Авхутська С.О. До питання формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя / С.О. Авхутська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – №2(12). – С.233-241.
2. Білик О. М. Формування міжетнічної толерантності іноземних студентів у контексті соціалізації в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу: культурологічні засади / О. М. Білик // Педагогіка та психологія. – 2015. – Вип. 48. – С. 163-173.
3. Васютенкова І. В. Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последиplomного образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Инна Васютенкова. – СПб., 2006. – 27 с.
4. Величко Н. М. Полікультурна компетентність як складова професійної компетентності педагога / Н. М. Величко // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – 2010. – № 54. – С. 162–165.
5. Величко Н. М. Проблема формування полікультурної компетентності майбутніх учителів з точки зору системного підходу / Н. М. Величко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 5 (31). – С. 198–205.
6. Дем'яненко О. Формування полікультурної компетентності майбутніх педагогів як інструмент ефективної крос-культурної взаємодії в умовах глобалізації вищої освіти / О. Дем'яненко, Т. Мороз // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – № 4 (58). – С. 237–243.
7. Дмитриев Г. Д. Многокультурное образование / Григорий Дмитриев. – М. : Народное образование, 1999. – 208 с.
8. Зозуля І. Є. Полікультурні взаємовідносини іноземних студентів у середовищі вищого навчального закладу України (доповідь Вінничани) / І. Є. Зозуля // Гуманізм і освіта – 2010 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – 2011. – С.156-160.
9. Лещенко Т. О. Пізнання України як спосіб соціалізації іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи : матеріали Всеукр. дист. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Харків, 2014. – С. 179–180.
10. Перетяга Л. Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів : дис. ... д-ра пед. наук / Перетяга Людмила Євгенівна. – Харків, 2008. – 175 с.
11. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>.
12. Щеглова Е. М. Развитие поликультурной компетентности будущих специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Елена Щеглова. – Омск, 2005. – 164 с.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЇ НА ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ РІВНІ

Саволюк С.І., Лисенко В.М., Крестянов М.Ю.

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика
Кафедра хірургії та судинної хірургії

Проаналізовано основні хірургічні тренди, що визначають динаміку прогресу в хірургічній науці, проблеми і виклики перед українськими закладами післядипломної освіти; на прикладі власної роботи окреслено шляхи їх подолання в умовах конкуренції з приватними закладами за споживача освітніх послуг.

Ключові слова: хірургічні тренди, освітні технології, вимоги часу, план роботи, конкурентне середовище.

The paper analyzes the main surgical trends that determine the dynamics of progress in surgical science, the problems and challenges facing domestic postgraduate education institutions, and, on the example of their own work, outlines ways to overcome them, competing with private institutions for the consumer of educational services.

Keywords: surgical trends, educational technologies, time requirements, work plan, competitive environment.

Вступ. Сучасна технологічна революція в хірургії та анестезіології докорінно змінила хірургічну парадигму і філософію [3]. Нинішня ургентна і планова хірургія вступила в епоху безпечних суперрадикальних розширених мультивісцеральних резекцій, симультанних операцій та агресивної хірургічної тактики. Це стало можливим завдяки інтеграції механізмів і факторів концепції "6 M": мультимодальність (програми – «Fast Track Surgery», ERAS); мультидисциплінарність (різнопрофільні підходи); мультитехнологічність (лапароскопія, ендоскопія, ендоваскулярні та гібридні операції з асиміляцією технологій); мультифункціональність (поліфункціональні електрохірургічні інструменти в лапароскопії й ендоскопії, електростимуляція живих біологічних тканин, зшивальні апарати – лінійні та циркулярні стиплери, системи дублювання); мультипроекція (доопераційний облік, прогнозування й індивідуальне планування нестандартних нештатних ситуацій); мультифокус (урахування всіх сприятливих і несприятливих факторів для отримання надійного прогнозованого сприятливого прогнозу для пацієнта) [3].

Отже, комбінація хірургічних інновацій та технологій, оволодіння ними, їх агресивне впровадження ставлять за мету позбутися впливу людського фактора, що виводить сучасну хірургію на рівень уніфікації, стандартизації та протокольності (стандартна операційна і технологічна процедура) [3]. Усе це створює виклики для державної сис-